

MERCS ISTVÁN

Egy reneszánsz detektív

Szentmártoni Szabó Géza köszöntése
a Móricz-émlékérem átadásának alkalmából*

Tisztelt Szentmártoni Szabó Géza tanár úr!
Kedves barátunk, Géza!
Kedves Tagtársak! Tisztelt Vendégeink!

Bóta László nyomán irodalomtudományi köz-
hely, hogy a régi magyar irodalom kutatása és a
nyomozói munka lényegében azonos logikára
vezethető vissza. Ennek a detektívszemléletnek
a szenvedélyes megszállottja a Móricz-émléké-
rem 2022-es kitüntetettje, Szentmártoni Sza-
bó Géza.

Detektív. Kezében az apró dolgok megfigyelé-
sére használatos nagyítóval, miközben elméjében nagyívú okfejtések körvonalozódnak.

Szentmártoni Szabó Géza mániákusan szeret kutatni, nyomokat keresni, konstruálni
és konstellálni, és legfőképp bizonyítani. Analízisre és szintézis teremtésére egyaránt
képes személyiség. Mindezt kivételes tudósi megalapozottsággal, tiszteletet ébresztő
erudícióval felvértezve teszi. Az analízis során gondosan kitér minden részletre, nem
hallgatja el azokat az információkat, felvetéseket, gondolatokat sem, amelyek akár
gyengíthetnék érvelését. Erős szintetizáló hajlamát mutatja, hogy értekezésiben, előa-
dásaiban nem reked meg a jelenség deskriptív bemutatásánál, a különféle jelek és
jelzések lajstromozásánál, hanem azokból hipotézist felállítani képes tudós. Metódu-
sára mind a részekre bontó elemzés, mind pedig a fragmentumokból régi-új egészet
teremtő rekonstrukció során jellemző az invenció, a találmány megközelítés.

Ha Szentmártoni Szabó Géza hipotéziseket fogalmaz meg – amit invenciózus em-
berként nagy kedvvel tesz –, akkor egyszerre vehemensen határozott és példamutatóan
mértéktartó. Saját meglátást akkor nyilvánítja ki, ha az már megérett, sarokpontjai
megszilárdultak, ugyanakkor ő maga hangoztatja, hogy felvetése még nem bizonyít-
tott. Sőt, a körültekintő detektívhez hasonlóan gyakran ő maga hívja fel a figyelmet
arra, hogy elmélete mely részeken szorul még további támogatásra.

Móricz-émlékérem

* A laudáció elhangzott 2022. október 13-án Nyíregyházán, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban, a Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület által adományozott Móricz Zsigmond-émlékérem átadóünnepségén

Szeret vitatkozni. Nem könnyed vitapartner. Nemcsak azért, mert nagy és elmélyült tudás jellemzi, s így számos érv sorjázik tarsolyában, hanem azért is, mert véleményéből nehezen mozdul. Már csak azért sem mozdul könnyen, mert álláspontja nem másoktól kölcsönzött és recitált megállapítások halmaza, hanem kiérlelt mondanivaló. S azért sem mozdul könnyen, mert álláspontja nem légből kapott, az események véletlen egybeesését ok-okozati törvényszerűségként bemutató szerzetlen gondolatfelhő. Szerves és minden részletében átgondolt elméleteket, nézőpontot fogalmaz meg, amit konok következetességgel képvisel. De bármilyen nehéz vitapartner is, arra soha nem vetemedik, hogy az ellenkező véleményt elhallgattassa, elnémítsa. Amennyiben abban valós tartalom van, mint lehetséges álláspontot, érvényes megközelítést, akceptálja.

Szentmártoni Szabó Gézát, a rengeteg szempontot integrálni képes detektívet jól mutatja az a nagy tudósi teljesítmény, amely ismertté tette a régi magyar irodalommal foglalkozók szűkebb, illetve az irodalomtörténészek némileg tágabb csoportján túl, s így a kultúra iránt érdeklődők közösségében is hírt és nevet szerzett. Vagy akár még ezen is kijjebb lépjen, némileg. Emlékszem, 2009 körül az akkor még létező, s igen népszerű Sláger rádió egyik műsorában is hallhattam őt erről hosszabb telefonos beszélgetésben nyilatkozni. Hamarosan klasszikus érettségi feladattá nemesült egy vele ez ügyben készült interjú.

Szóval, Szentmártoni Szabó Géza szövevényes kutatás eredményeként megtalálta Janus Pannonius több mint 500 évig kallódó hőskölteményét, s ezzel teljessé tette a költő utókorra hagyományozott műveinek gyűjteményét. De nem elégedett meg azzal, hogy Janus Pannoniusról mint irodalmi alkotóról, szellemi létezőről nyújtson hiteles képet. Régészekkel, antropológusokkal, igazságügyi orvosszakértővel, arcrestaurátorral együttműködve sokat tett azért, hogy több mint fél évezreddel később hiteles képet kapjunk a reneszánsz költő arcvonásairól, testi-fizikai mivoltáról.

Tanár úr e témakörben keletkezett munkái nem csupán az elért eredmények kapcsán érdemelnek megkülönböztetett figyelmet, hanem azért is, mert betekinthetünk a kutatás során követett munka menetébe, műhelytitkaiba. Minden dolgozatára igaz, hogy kutatási naplóként is olvashatjuk, de a Janus Pannoniusról e témakörben írott tanulmányai eklatáns példáját adják munkamódszerének. Mestermunka. Mesterdetektív-munka. Csakúgy, mint a detektívregények prototípusában, Edgar Allen Poe *A Morgue utcai kettős gyilkosságában* a főhős Dupin esetében, itt is működés közben látjuk az amerikai író által analitikus elmének hívott rejtvényfejítő személyiséget. Miközben gondosan terel minket, képes rávenni, hogy együtt nyomozzunk vele. Mert végső soron a régi magyar irodalom kutatása és a nyomozói munka lényegében azonos logikára vezethető vissza.

Szentmártoni Szabó Gézának a reneszánsz nem csupán a legfontosabb kutatási területe. Ő maga is reneszánsz ember. Reneszánsz ember, mert érdeklődési köre nem korlátozódik egyetlen korszakra. Ugyanolyan szenvedéllyel tart előadást, ír tanulmányt az ókori Pannóniába repítve minket az aquincumi víziorgonákról, a megyénkben található szülőfaluja, Tiszanagyfalu XVIII–XIX. századi történelméről. Ír Kölcsey Ferenc *Himnuszának* régi magyar irodalmi és régi magyar zenei vonatkozásairól, vagy foglalkozik a Petőfi-dagerrotípiával, vagy kapcsolódik egy-egy modern témához. Reneszánsz

ember, mert érdeklődési köre nem korlátozódik egyetlen tevékenységre. Nem csak sorokba öntött szavakkal, hanem fotókkal dokumentál. Méretes albumában megtaláljuk az Eötvös-kollégistaként Illyés Gyula temetésén készült fényképeket csakúgy, mint a ReBaKucs²-konferenciák több mint félévszázados történetét dokumentáló felvételeket, a nemzetközi hungarológiai eseményeket megörökítő sorozatokat, vagy épp közösségünk, a Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület konferenciáin elkattintott fotókat.

Aktív a tudománynépszerűsítés terén: előadásokat tart a Kárpát-medencén belül és túl, magyarul és idegen nyelven. Könnyedebb hangvétellű cikkeket ír tudományos ismeretterjesztő folyóiratokba, rádióinterjúkat ad, televízió-műsorokban vesz részt. Az aktuális ünnepnaphoz kapcsolódóan régi szövegekkel és képekkel illusztrált leírásokat ad, tesz közzé a Facebookon. Forгатókönyvet írt kedves szerzője, Balassi Bálint életéről, s nyersfordításokat készített, hogy indonéz nyelven is megjelenjen a magyar nyelvű reneszánsz csúcsteljesítménye. Magánemberként lelkesen jár koncertekre, kiállításokra, színházba s más előadásokra, bemutatókra, így nem meglepő, hogy tudósként folyamatosan keresi a kapcsolódást az irodalom és más művészeti ágak között.

S mindezek mellett, ami élete minden pillanatában volt, s az most is: tanár. Nemcsak a fogalom intézményesült értelmében, hanem a társalgásban, a magánéletben. Jellemében, gesztusaiban és hozzáállásában tanár. Milyen szerencse, hogy bizonyos kérdésekben a kitűnő tanítvány sem szófogadó, s figyelmen kívül hagyta fontos mesetere, Janus Pannonius ironikus tanácsát:

Ábécére tanítod a gyermekeket, Galeotto;
Oktass hajfestést, s fölvet a pénz mihamar.

S hogy személyes hangra váltsak, régi barátom, Géza szenvedélyes kultuszápoló. Szép példája ennek, hogy 2013. november 16-án az ő javaslatára és közreműködésével helyeztek el emléktáblát az itáliai Narniban annál a Feronia-forrásnál, amelyet 555 évvel azelőtt Janus Pannonius verselt meg. Gézával kapcsolatunk 2011-ben egy vajai kuruckodás apropóján kezdődött, s természetesen az irodalomtudomány és kultusz-történet jelentette a közös pontot. De volt még egy ezeknél is fontosabb közös pont: Jankovics József. Ám nemrégiben eltávozott barátunknak és okítónknak, Jóskának ez esetben csak a kapcsolat felvételében kellett segédkeznie. Géza és Egyesületünk hamar egymásra talált, mert amellet, hogy közös értékeket tartunk fontosnak, sok mindenben nagyon hasonlóan látjuk feladatunkat, nagyon hasonló a megközelítésünk. Öröm és megtiszteltetés Egyesületünk számára, hogy szívesen vesz részt különböző rendezvényeinken. Öröm és megtiszteltetés számunkra, hogy konferenciáink visszatérő előadója, tanulmányköteteink rendszeres szerzője. S mindezek mellett Egyesületünk nevében köszönöm, hogy ötleteivel, tanácsaival segítette, segíti munkánkat.

A Móricz Zsigmond-emlékérem újfent méltó vitrinbe kerül azzal, hogy most barátunk, Szentmártoni Szabó Géza kezébe adjuk. Öröm és megtiszteltetés, hogy ezt elfogadja a Móricz Zsigmond Kulturális Egyesülettől.

² Reneszánsz-barokk Kutatócsoport